

Beginnen over het einde (Advanced Care Planning, Vroegtijdige Zorg Planning) Hoe doe je dat? Patyna, april 2020, Marcelle Mulder

T.b.v. key users van het ECD Label Care

Met cliënten in gesprek over hun wensen rondom het levenseinde

Als je het ECD invult, kom je ook vragen tegen over iemands wensen rondom zijn of haar overlijden. Dat zijn voor de meeste mensen lastige vragen, vragen die je niet zomaar plompverloren kunt stellen. Ze vragen om tact, rust en nazorg. Veel mensen denken tot op hoge leeftijd niet graag over hun eigen sterven, laat staan dat ze erover te praten met vreemden.

Aangezien het voor goede, afgestemde zorgverlening rondom iemands overlijden wel erg belangrijk is dat zorgverleners weten wat voor iemand belangrijk is aan het einde van zijn of haar leven, komt het onderwerp ook aan de orde bij het invullen van het ECD. Maar ja, hoe doe je dat nu?

Vorbereiding

Besef dat dit onderdeel voor veel mensen diep gaat en/of confronterend is, dus neem de tijd voor een echt en rustig gesprek. Soms kan dat beter op een later moment, dus niet meteen tijdens het eerste gesprek t.b.v. het ECD. Leg die keuze aan de mensen voor.

- “Er zijn nog een paar dingen die we zouden willen weten, zodat we goed voor u kunnen zorgen de komende tijd. Het gaat dan om uw wensen over het einde van uw leven.”
- Geef even ruimte om te reageren.
- En vraag dan “Vind u het goed om daar nu met mij over praten?”
- Weer even ruimte om te reageren.
- “Of doet u dat liever op een ander moment?”
- “Vind u het fijn als er iemand van uw dierbaren bij is?”

Als iemand het later wil, met bijvoorbeeld een naaste erbij, maak dan een afspraak, noteer die en voer het gesprek op de afgesproken tijd.

Openingszinnen voor het gesprek met de cliënt

Geef mensen na elke vraag de gelegenheid om te reageren. Als er ook naasten bij zijn, luister goed naar hen, maar richt je zoveel mogelijk naar de cliënt en geef hem of haar de ruimte en gelegenheid om ook zelf rustig te reageren.

- Vandaag zouden we samen praten over het einde van uw leven.
- Hoe is dat voor u?
- Denkt u daar wel eens aan?
- Praat u daar wel eens over met iemand? Zo nee, zou u dat willen?
- Als u het goed vindt, zouden wij graag weten wat voor u belangrijk is, wanneer het laatste stuk van uw leven daar is.
- Wat is voor u belangrijk aan het einde van uw leven?
- Zijn er dingen waar u mee zit als u denkt aan het einde van uw leven?
- Als u zich niet goed voelt, hoe wilt u dan dat wij voor u zorgen?
- Waar moeten wij dan aan denken?
- Waar kunnen wij u dan mee helpen?
- Wat helpt u ontspannen?
- Zijn er mensen die u dan graag bij u wilt hebben?
- Zijn er dingen, dieren, andere zaken die u dan graag bij u wilt hebben?
- Wilt u naar een ziekenhuis, als u ernstig ziek wordt? Of blijft u liever hier?
- Is er iemand die voor u beslissingen kan nemen, als u dat zelf niet meer kunt?
- Wilt u gereanimeerd worden als wij u buiten bewustzijn aantreffen?

Je hoeft niet alle vragen te stellen. Ze zijn ter inspiratie bedoeld. Kijk welke vraag past bij de antwoorden die iemand geeft. Luister rustig en vraag steeds voorzichtig en open verder. En vertel dat je belangrijke dingen opschrijft in het ECD.

Rond het gesprek af met dank voor iemands openheid en vraag hoe het voor hem of haar was om hierover te praten. Soms vinden mensen het prima, soms ook is het heel wat voor hen.

Kom er dus sowieso een paar dagen later even op terug. “Hoe is het u gekomen om laatst met mij over uw levenseinde te praten?” Biedt indien nodig aan, dat een geestelijk verzorger met hen praat.

Openingszinnen voor in gesprek met de naaste van de cliënt

Soms vul je het ECD in met een naaste van de cliënt, omdat deze niet meer in staat is zelf te vertellen wat hij of zij belangrijk vindt rondom zijn of haar levenseinde. Als het even kan, kijk dan toch of de cliënt bij het gesprek aanwezig kan zijn. Stel je vragen aan de naaste, maar hou ook contact met de cliënt en geef hem of haar de ruimte als hij of zij er wat over zeggen wil.

- Vandaag zouden we samen praten over het einde van het leven van uw man/vrouw, vader/moeder. Hoe is dat voor u?
- Praat u daar samen wel eens over? Of praatte u daar vroeger wel samen over?
- Wij zouden graag weten wat voor uw naaste belangrijk is, wanneer het laatste stuk van zijn/haar leven daar is.
- Weet u daar wat van? En zo ja, kunt u ons daar wat over vertellen?
- Zijn er dingen waar hij of zij nog mee zit voor zover u weet?
- Als uw naaste zich niet goed voelt, hoe wil hij/zij dan dat wij voor hem/haar zorgen? Waar moeten wij dan aan denken?
- Waar kunnen wij uw naaste dan mee helpen?
- Wat helpt hem/haar ontspannen?
- Zijn er mensen die hij/zij dan graag bij zich wil hebben?
- Zijn er dingen, dieren, andere zaken die hij/zij dan graag bij zich wil hebben?
- Wil uw naaste naar een ziekenhuis, als hij/zij ernstig ziek wordt? Of blijft hij/zij liever hier?
- Bent u degene die beslissingen voor uw naaste kan nemen, als hij/zij dat zelf niet meer kan? Zo nee, wie is dat?
- Wil uw naaste gereanimeerd worden als wij hem/haar buiten bewustzijn aantreffen?

Rond ook dit gesprek af met dank voor iemands openheid en vraag hoe het voor hem of haar was om hierover te praten. Soms vinden mensen het prima, vaak ook is het heel wat voor hen. Kom er dus indien mogelijk later even op terug. “Hoe is het u gekomen om laatst met mij over het levenseinde van uw naaste te praten?” Biedt indien nodig aan, dat een geestelijk verzorger met hen praat.

Ondersteuning voor je collega's om deze vragen te (durven) stellen

Als je ziet dat sommige collega's het lastig vinden om dit gesprek met cliënten te voeren, bied dan aan om het een paar keer samen te doen. Bereid het samen voor, doe het een of twee keer samen en laat het haar daarna zelf doen, terwijl jij er alleen nog maar bij bent. Geef elke keer na afloop je collega gelegenheid te benoemen wat er goed ging en wat nog moeilijk was en geef haar tips en suggesties.